Vastaanottaja: Eduskunnan sivistysvaliokunta

Lausuja: Ilkka Ratinen, ilkka.ratinen@ulapland.fi

Asia: VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Kiitän mahdollisuudesta lausua kestävän kehityksen toimeenpanon selonteosta. Samalla totean, että kiireellisen aikataulun vuoksi kiinnitän lausunnossani huomiota vain selonteossa esiintyviin koulutusta koskeviin näkökulmiin. Laaja-alaisemmasta näkökulmasta olen lausunut osana Kestävyyspaneelin lausuntoa tulevaisuusvaliokunnalle.

Selonteossa on seikkaperäisesti kuvattu eri hallinnonaloilla käynnissä olevat toimenpiteet, joilla edistetään Agenda 2030 -toimintaohjelman 17:sta kestävän kehityksen tavoitetta. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää koulutuksen tavoitteiden asettamista ja toteuttamista kunnianhimoisesti, sillä kestävyysmurroksen edistämisen vaatii uudennaista vahvan kestävyyden osaamista, kokonaisvaltaista ja osallistavaa kehittämistä kaikilla koulutussektoreilla sekä laadukkaan koulutuksen vaikutusta suomalaiseen osaamiseen ja tiedeperustaisten yhteiskunnan rakentamiseen. Koulutuksessa ja kansakunnan sivistämisessä tulisi korostaa kansalaisten hyvinvoinnin edellytyksiä investoimalla peruspalveluihin, aktiiviseen toimijuuteen, oppimiskykyyn ja sivistykseen samalla kun karsimme niitä yhteiskunnan rakenteita ja toimintatapoja, jotka ylittävät maapallon kantokyvyn. Kestävyysmurroksen edistäminen vaatii myös poisoppimista, jota ei tuoda esille selonteossa.

Asiasana koulu esiintyy raportissa yhteensä 104 kertaa. Luonnollisesti koulu ja koulutus on eniten esillä tavoitteessa neljä. Selonteossa perustaitojen nostamisen toimenpiteiden listalle on erittäin tärkeä asia, joka mahdollistaa oppijoiden riittävän sektoraalisen osaamiseen, jota tarvitaan, jotta kykenee tekemään systeemitason kestävyystoimia. Kestävyysosaamisen tason nostaminen tulisi asettaa selkeäksi tavoitteeksi soveltavalla esimerkiksi GreenComp -viitekehystä. LUMATE-osaamiseen ja ympäristökasvatukseen panostaminen ei ole enää riittävää. Luonnossa liikkumisen ja myös oppimisen lisääminen on luonnosta saatavan hyvinvoinnin kannata tuiki tärkeää ja sen tulisi koskettaa kaikkia ikäryhmiä. Luonnossa liikkumiseen tulisikin turvata riittävä rahoitus Metsähallituksessa, mutta kokonaiskestävästi niin, että metsien hakkuiden kiertoaika riittävän korkea. Suomen toimet kansainvälistä tavoitetta neljä edistävistä toimista on hyvin kuvattu, mutta rahoituspohjan tulisi olla uskottavalla pohjalla (vrt. tavoite 17). Kestävyysosaamisen viennissä Suomen kädenjälki voi olla merkittävä, mutta samalla meidän tulee olla uskottavia esimerkiksi tavoitteessa 9.4 ja siinä, mistä johtuu kasvaneet maaperäpäästöt. Metsien osalta kansalaisten kestävyysosaaminen olisi aiheellista kiinnittää huomiota, sillä tavoitteessa 15 vapaaehtoinen metsiensuojelu nostetaan keskeiseksi keinoksi.

Kiharaisten kestävyysongelmien juurisyy liittyy tavoitteessa 12 kuvattuun kulutus- ja tuotantotapojen kestämättömyyteen, johon toivoisin kunnianhimoisempia tavoitteita. Ongelma on, että mittaamme taloutta kestämättömästi BKT-mittareilla, joka ei ohjaa taloutta aidosti kestävälle uralle. Hyvinvoinnin tulisi jatkossa perustua enemmän merkityksiä luovaan eudaumoniseen hyvinvointiin materiaalisen hyvinvoinnin sijasta. Kiertotalousosaamisen parantaminen ja puhtaan teknologian vieminen maailmalle ovat matalalla roikkuvia hedelmiä. Kestävyysmurroksen voimakas vipuvaikutus syntyy siitä, että koulutuksessa ja opetuksessa tuodaan esille, kuinka voidaan rakentaa tulevaisuutta ja hyvinvointia (vrt. tavoite 3) planetaaristen rajojen sisään. Tämä osaamisvaade koskettaa kaikkia ihmisiä ja liittyy erittäin oleellisesti suomalaiseen elämäntapaan, jossa yksi maapallo ei riitä tuottamaan tarvittavia resursseja kaikille, jos he eläisivät kuin me.

Sosiaaliseen ja kulttuurilliseen kestävyyteen liittyviä oppimiseen ja koulutukseen liittyviä näkökulmia tulee selonteossa esille monessa tavoitteessa. Kiinnitän kriittistä huomiota tavoitteessa kaksi ilmenevään ruokakulttuuriin. On tieteellinen tosiasia, että liiallinen lihansyönti on

sekä terveydelle että ympäristölle haitallista. Kestävyyskasvatuksessa riittäisi viesti, että lihankulutus pudotettaisiin hallitusti ja oikeudenmukaisesti puoleen. Tavoitteessa kolme kuvataan sinänsä hyviä toimia, mutta niiden merkitys jää kokonaishyvinvoinnin ja kulttuurillisen kestävyyden osalta ohueksi. Tavoitteessa viisi korostuu sosiaalinen kestävyys yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseen, jotka olisi hyvä kuvata tarkemmiksi oppimistavoitteiksi myös tavoitteeseen neljä.

Selonteossa, kuten yhteiskunnassa ylipäänsä, ei osata tunnistaa tosiasiaa, että Agenda2030-tavoitteiden toteutuminen on viime kädessä oppimiskysymys. Oli kyseessä sitten lainsäätäjä, maanviljelijä tai tuotantoinsinööri. Kaikilla on opittavaa. Esimerkiksi tavoitteen seitsemän toteutumisen edellyttää merkittävää kestävyysosaamistason nostamista energiasektorilla ja kansalaisten keskuudessa. Tämän vuoksi esitän, että sivistysvaliokunta nostaisi kestävyysosaamista voimakkaammin esille. Ja esittäisi, että oppimisen ja koulutuksen merkitystä korostettaisiin raportissa enemmän, koska sillä on myös laajempaa globaalia merkitystä muun muassa kehityspankkiyhteistyössä, jossa Suomen yhtenä painopisteenä ovat koulutus.



Tikkakoskella 13.2.2025 Ilkka Ratinen